

Υποστήριξη των Σπουδών των Ατόμων με Προβλήματα Όρασης

Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Μακεδονίας: Συμβολή στην Υποστήριξη των Σπουδών των Ατόμων με Προβλήματα Όρασης

Άννα Φράγκου: Προϊσταμένη Διεύθυνσης Βιβλιοθήκης
Παναγιώτα Πατραγκού: Βιβλιοθηκονόμος

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Βιβλιοθήκη
Εγνατία 156, Τ.Θ. 1591
540 06 Θεσσαλονίκη

«Η εποχή της πληροφορίας εκτός από τις αλλαγές που επέφερε σε πολλές δραστηριότητες των βιβλιοθηκών τους πρόσθεσε και μια ολοκαίνουργια ομάδα εν δυνάμει χρηστών: αυτούς που έχουν πρόβλημα ανάγνωσης του έντυπου λόγου. Για τα άτομα με προβλήματα όρασης, ένας σωστά εξοπλισμένος σταθμός εργασίας Η/Υ δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης στην πληροφορία που διατίθεται σε ηλεκτρονική μορφή. ...

Για πολλούς βιβλιοθηκονόμους, η προσπάθεια να εξοπλιστούν για να αντιμετωπίσουν την επιδρομή της ψηφιακής πληροφορίας ήταν ιδιαίτερα επίπονη. Η σκέψη του να κάνουν ένα παραπάνω βήμα ώστε να εξοικειωθούν με τον ειδικό εξοπλισμό και λογισμικό που χρησιμοποιούν τα άτομα με αναπηρίες για να προσαρμόσουν τον Η/Υ στις ανάγκες τους, φαίνεται να είναι υπεράνω των δυνατοτήτων τους.

Ελπίζω μου είναι να πείσω τους βιβλιοθηκονόμους ότι η ανάληψη αυτού του καινούργιου έργου θα είναι περισσότερο πρόκληση και ευκαιρία παρά ένα ακόμη βάρος. ...

Στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλές προκλήσεις. Πρώτον, θα πρέπει οι βιβλιοθηκονόμοι να ενημερωθούν σχετικά με τον ειδικό εξοπλισμό και λογισμικό που χρειάζονται γι' αυτή τη δουλειά. Δεύτερον, πρέπει να βρουν την κατάλληλη χρηματοδότηση για την αγορά του. Τρίτον, πρέπει να διερευνήσουν αν το υλικό που διαθέτουν είναι προσβάσιμο με αυτόν τον εξοπλισμό. Τέτατον, πρέπει να μεριμνήσουν για τη συμβατότητα των συστημάτων (κυρίως των Webrowsers) με τον ειδικό εξοπλισμό που χρειάζονται οι νέοι χρήστες. [Και τέλος] ίσως, το πιο δύσκολο έργο θα είναι το να προσεγγίσουν αυτούς τους νέους εν δυνάμει χρήστες που δεν θεωρούν ότι οι βιβλιοθήκες είναι για αυτούς. Είναι δυνατό να στηθεί το τελειότερο σύστημα και αυτοί να μην έρθουν.

Τελικά, όσο ελκυστική και αν είναι η τεχνολογία, τίποτε δεν μπορεί να αντικαταστήσει έναν φιλικό, καλά πληροφορημένο βιβλιοθηκονόμο. Το να επικεντρώνεσαι μόνο στην τεχνολογία και να αγνοείς τον ανθρώπινο παράγοντα αποτελεί εγγύηση για την αποτυχία και την απογοήτευση. Το προσωπικό [της βιβλιοθήκης] δεν θα χρειαστεί μόνο εκπαίδευση, αλλά θα χρειαστεί και βοήθεια στο να κατανοήσει πώς να επικοινωνεί με αυτούς τους νέους χρήστες.»

Τα παραπάνω λόγια δεν είναι δικά μου. Ανήκουν στον ομότιμο καθηγητή του Rochester Institute of Technology, κ. Norman Coombs και εμφανίζονται στο άρθρο του "Enabling technologies: New patrons: New challenges, Library Hi tech, v.17, no2, 1999". Ο κύριος Coombs είναι τυφλός.

Ο λόγος που επέλεξα την παραπάνω παραπομπή είναι γιατί αγγίζει σύντομα αλλά περιεκτικά όλα τα θέματα που καλείται να αντιμετωπίσει μια βιβλιοθήκη όταν αποφασίσει να προσφέρει τις υπηρεσίες της σε άτομα με προβλήματα όρασης.

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας είχε την πρώτη της επαφή με άτομα με προβλήματα όρασης το 1998 όταν την επισκέφθηκε ομάδα εταίρων του ευρωπαϊκού έργου TESTLAB στο οποίο συμμετείχε από τη Θεσσαλονίκη η εταιρία PolyplanoEuroconsultants. Ύστερα από την πρώτη εκείνη καταλυτική επαφή, η Βιβλιοθήκη συμμετείχε σε νέο ευρωπαϊκό έργο το ACCELERATE, στα πλαίσια του οποίου μπόρεσε, με την οικονομική ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να εγκαταστήσει έναν πλήρως εξοπλισμένο σταθμό εργασίας Η/Υ για χρήση από τυφλούς και μερικώς βλέποντες χρήστες.

Ο σταθμός που εγκαταστάθηκε στη Βιβλιοθήκη περιλαμβάνει:

- Έναν τελευταίας γενιάς ηλεκτρονικό υπολογιστή με σύνδεση στο Internet ώστε οι χρήστες να μπορούν να εκτελούν εργασίες επεξεργασίας κειμένου, να εξερευνούν το Διαδίκτυο, να κάνουν βιβλιογραφικές έρευνες και να χρησιμοποιούν κάθε μορφής ηλεκτρονικό υλικό και πηγή πληροφόρησης που παρέχει η Βιβλιοθήκη.
- **Ειδικό λογισμικό**
 - HAL (+ Orpheus) και
 - JAWS for Windows:

Πρόκειται για παραθυρικό λογισμικό που διαβάζει τα περιεχόμενα της οθόνης του Η/Υ καθοδηγώντας ηχητικά το χρήστη για τις ενέργειές του. Το HAL και το JAWS είναι τα δύο πιο διαδεδομένα και ευρέως χρησιμοποιούμενα λογισμικά αυτού του τύπου με τα οποία πολλοί χρήστες είναι ήδη εξοικειωμένοι με αποτέλεσμα να ελαχιστοποιούνται τα προβλήματα προσαρμογής στη χρήση.

- Apollo II: Το ApolloII είναι μια περιφερειακή μονάδα σύνθεσης φωνής μέσω της οποίας πολύγλωσσα κείμενα αναπαράγονται ηχητικά. Η μονάδα υποστηρίζει και την ελληνική γλώσσα.
- Ανανεούμενη πινακίδα Braille: Είναι μια συσκευή που απεικονίζει τους χαρακτήρες της οθόνης σε χαρακτήρες Braille αναγνώσιμους δια της αφής
- Λογισμικό δραστηκής μεγέθυνσης της οθόνης: Πρόκειται για λογισμικό που απευθύνεται στους χρήστες με μερική/μειωμένη όραση και μεγεθύνει τους χαρακτήρες της οθόνης ώστε να μπορούν να διακρίνονται ακόμη και οι πιο μικρές λεπτομέρειες.
- Σαρωτή βιβλίων (book scanner) και λογισμικό οπτικής ανάγνωσης χαρακτήρων (OCR) για τη μετατροπή έντυπων κειμένων σε ηλεκτρονική μορφή ώστε να είναι αναγνώσιμα από χρήστες με προβλήματα όρασης.
- Εκτυπωτή Braille: Με τον ειδικό αυτό εκτυπωτή διπλής όψεως τα κάθε είδους ηλεκτρονικά κείμενα μπορούν να εκτυπωθούν σε μορφή Braille.

Σύμφωνα όμως και με τον καθηγητή Coombs, η τεχνολογία δεν είναι παρά μόνο ένα εργαλείο. Ο ανθρώπινος παράγοντας είναι αυτός που κάνει τα πράγματα να κινούνται και αυτός που καθορίζει το πόσο επιτυχημένα θα υλοποιηθεί και θα συνεχιστεί ένα εγχείρημα. Έγινε λοιπόν από την αρχή φανερό ότι η εγκατάσταση του σταθμού εργασίας στη Βιβλιοθήκη έπρεπε να συνδυαστεί με πρόσθετες ενέργειες που θα βοηθούσαν στην προσφορά ίσων ευκαιριών πρόσβασης στις υπηρεσίες της Βιβλιοθήκης και στις πηγές πληροφόρησης. Έτσι κατά τη διάρκεια του προγράμματος δόθηκε η ευκαιρία στο προσωπικό της Βιβλιοθήκης να έρθει σε επαφή με τους χρήστες με προβλήματα όρασης και να γνωρίσει τις ανάγκες τους. Διενεργήθηκαν δύο σεμινάρια που περιλάμβαναν εκπαίδευση σε θέματα που αφορούν την τυφλότητα και άλλες αναπηρίες, στον τρόπο προσέγγισης και κατεύθυνσης στο χώρο των ατόμων με προβλήματα όρασης και στον εθελοντισμό.

Ένα άλλο θέμα που έπρεπε άμεσα να αντιμετωπίσει η Βιβλιοθήκη ήταν η «αναγνωσιμότητα» του ηλεκτρονικού καταλόγου και της ιστοσελίδας της που αποτελούν τις κύριες πύλες πρόσβασης στο υλικό και τις πηγές πληροφόρησης που διαθέτει. Οι γραφικές απεικονίσεις και τα πλαίσια (frames) δεν μπορούν να διαβαστούν από τα λογισμικά ανάγνωσης που αναφέρθηκαν παραπάνω. Έτσι λοιπόν έγιναν διορθωτικές παρεμβάσεις ώστε να βελτιωθεί η προσβασιμότητα τόσο του interface αναζήτησης στον online κατάλογο της Βιβλιοθήκης, όσο και στην ιστοσελίδα της. Παρόλ' αυτά γνωρίζουμε ότι θα χρειαστεί ίσως και γενική

αναδιαμόρφωση της ιστοσελίδας της Βιβλιοθήκης ώστε να γίνει απόλυτα προσβάσιμη από τους χρήστες με προβλήματα όρασης.

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας ως μέλος της Κοινοπραξίας Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών έχει πρόσβαση σε πάνω από 3.000 τίτλους επιστημονικών περιοδικών σε ηλεκτρονική μορφή. Σε αυτούς μπορούν να προστεθούν άλλοι 250 περίπου στους οποίους η Βιβλιοθήκη έχει δικές της συνδρομές. Υπάρχει λοιπόν μια πληθώρα ηλεκτρονικών κειμένων που μπορούν στις περισσότερες περιπτώσεις να είναι άμεσα προσβάσιμα από τα άτομα με προβλήματα όρασης. Το πρόβλημα είναι ότι το υλικό αυτό είναι πολύ εξειδικευμένο και καλύπτει περισσότερο ανάγκες μεταπτυχιακών και ανώτερων σπουδών και επίσης, ότι το υλικό αυτό είναι στην αγγλική γλώσσα.

Η εκτίμησή μας είναι ότι αφού λύθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό τα γενικά προβλήματα προσβασιμότητας στο ηλεκτρονικό υλικό, εκείνο που λείπει κυρίως στους χρήστες μας με προβλήματα όρασης είναι το ελληνικό υλικό σε ηλεκτρονική μορφή. Και όπως γίνεται κατανοητό το πρόβλημα αυτό δεν μπορεί να λυθεί από μια βιβλιοθήκη μόνο, αλλά χρειάζεται μια γενικότερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση, ώστε να γνωστοποιηθούν σε ιδιώτες / εκδότες και άλλους φορείς τα οφέλη που θα προέκυπταν από τη διάθεση ελληνικού ηλεκτρονικού περιεχομένου. Πώς μπορούμε να μιλούμε για ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και τη γνώση όταν η ίδια η βιβλιοθήκη ενός ιδρύματος δεν μπορεί να προσφέρει στους φοιτητές με προβλήματα όρασης τα βασικά εγχειρίδια διδασκαλίας, αυτά της δωρεάν διανομής, σε ηλεκτρονική μορφή και μάλιστα την ίδια χρονική στιγμή (αν όχι νωρίτερα) κατά την οποία οι βλέποντες φοιτητές παραλαμβάνουν τα έντυπα εγχειρίδια τους;

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας κινούμενη προς αυτή την κατεύθυνση καθιέρωσε ένα πιλοτικό πρόγραμμα εθελοντικής εργασίας για την ψηφιοποίηση ορισμένων από τα παλαιότερα διδακτικά εγχειρίδια που θεωρούνταν απίθανο να υπάρχουν σε ηλεκτρονική μορφή. Το πρόγραμμα όμως αυτό προχωράει με πολύ αργούς ρυθμούς και σε συνδυασμό με τα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που δεν έχουν λυθεί, είναι αμφίβολο αν θα φτάσει στο επίπεδο να καλύπτει ικανοποιητικά τις ανάγκες των φοιτητών με προβλήματα όρασης.

Παράλληλα και με στόχο την κάλυψη των αναγκών των φοιτητών με προβλήματα όρασης όσον αφορά στα βασικά εγχειρίδιά τους, η Βιβλιοθήκη ήρθε σε συνεννόηση με την Φοιτητική Μέριμνα του Πανεπιστημίου ώστε να διερευνηθούν οι δυνατότητες από ευθείας παραγγελίας της ηλεκτρονικής μορφής των πιο πρόσφατων διδακτικών εγχειριδίων από τους εκδότες κατά τη διαδικασία παραγγελίας των αντιτύπων της δωρεάν διανομής. Στην Υπουργική όμως Απόφαση που διέπει τα Πανεπιστημιακά Συγγράμματα εξαιρούνται ρητά οι δισκέτες, τα CDs και κατά τα λεγόμενα της αρμόδιας Υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας, το ηλεκτρονικό υλικό. Έτσι, παρότι πήραμε τη διαβεβαίωση των υπευθύνων του Υπουργείου ότι το θέμα θα εξετασθεί εκ νέου υπό το πρίσμα των αναγκών των φοιτητών με προβλήματα όρασης και αυτή η προσπάθεια δεν στέφθηκε με επιτυχία.

Με την ευκαιρία της τελικής ημερίδας διάδοσης των αποτελεσμάτων του προγράμματος ACCELERATE (Ιούνιος 2001), η Βιβλιοθήκη είχε την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Η Διευθύντρια του Οργανισμού έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μια πιθανή μελλοντική τροπολογία του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων που θα προβλέπει τις περιπτώσεις χρήσης από άτομα με προβλήματα όρασης ή και άλλες αναπηρίες, όπως γίνεται σε νομοθεσίες άλλων χωρών. Η σχετική Ευρωπαϊκή Οδηγία που ψηφίστηκε τον Απρίλιο του 2001 ύστερα από διαπραγματεύσεις 3 ετών και με την οποία θα πρέπει να εναρμονιστεί η ελληνική νομοθεσία, αναμένεται ότι θα δώσει κάποιες εφαρμόσιμες λύσεις στο θέμα αυτό.

Σκοπός της παρουσιάσής μας αυτής ήταν να περιγράψει πολύ σύντομα τα βασικά βήματα της προσπάθειας που έγινε στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με προβλήματα όρασης στην πληροφόρηση και τη γνώση. Ενσυνείδητα δώσαμε περισσότερη έμφαση στον προβληματισμό που ακολούθησε την καθ' όλα επιτυχημένη εφαρμογή του προγράμματος ACCELERATE. Τα θετικά σχόλια των τυφλών και μερικώς βλεπόντων φοιτητών μας για τη χρησιμότητα του ειδικού σταθμού εργασίας της Βιβλιοθήκης είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά και κάνουν ακόμη πιο αισθητό το βάρος της ευθύνης μας να συνεχίσουμε τις προσπάθειές μας για υποστήριξη των δικαιωμάτων τους στην εκπαίδευση και την επιστημονική ανέλιξη. Στο χρόνο που μας έρχεται δρομολογείται από τη Βιβλιοθήκη μια προσπάθεια προσωπικής επαφής με έλληνες εκδότες για τη διασφάλιση ελληνικού ηλεκτρονικού υλικού. Από τις επαφές που είχαμε με άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, γνωρίζουμε ότι στα πλαίσια του νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος για την Εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (ΕΠΕΑΕΚ II)

δρομολογούνται ανάλογες ενέργειες από πολλές άλλες βιβλιοθήκες ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το Υπουργείο Παιδείας δίνει ιδιαίτερη σημασία στην υποστήριξη των σπουδών των φοιτητών με αναπηρίες στα πλαίσια της ενέργειας «Ενίσχυση και Εμπλουτισμός των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών» που υλοποιείται στα πλαίσια του προγράμματος αυτού. Υπό αυτό το πρίσμα πιστεύουμε ότι πολλές θετικές προσπάθειες θα έρθουν σύντομα στο φως της δημοσιότητας και θα αλλάξουν ριζικά τις συνθήκες ανώτερης εκπαίδευσης των ατόμων με προβλήματα όρασης στη χώρα μας.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

Copyright © 1998
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Βιβλιοθήκη

3ο ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ-Ενέργεια 2.1.3.ε
Έργο: **ΠΛΟΗΓΙΣ - Από την Πληροφορία στη Γνώση**
Συγχρηματοδότηση
κατά 75% από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)
και 25% από Εθνικούς Πόρους (ΥΠΕΠΘ / ΕΥΔ ΕΠΕΑΕΚ)

Επικοινωνήστε με το Τμήμα [Αυτοματισμού](#) της Βιβλιοθήκης για ερωτήσεις ή σχόλια σχετικά με τις ιστοσελίδες μας.
Τελευταία ενημέρωση: Νοε. 7, 2003